

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ ІНШОМОВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

*Гребінник Л.В., канд. філол. наук,
Буленок С.М., Коваленко Л.В. (Київ)*

У статті висвітлюється актуальне питання можливостей реалізації компетентнісного підходу у викладанні іноземних мов в умовах переходу до дистанційної форми навчання. Застосовуючи емпіричні методи дослідження (опитування учасників навчального процесу, пряме спостереження за реалізацією дистанційного навчання в закладі вищої освіти, аналіз звітної документації викладачів) та спираючись на власний емпіричний досвід, автори шукають оптимальні шляхи реалізації компетентнісного підходу в онлайн-площині. Запропоноване авторами власне бачення організації дистанційної роботи з дисципліни «Друга іноземна мова (німецька)» базується на практичному досвіді використання навчальної онлайн-платформи Office365. Описано навчальний інструментарій, пропонований цією платформою, який оптимально задовольняє потреби викладання названої дисципліни за більшістю показників. Наголошено на необхідності використання єдиного навчального середовища, зумовленій потребою у дотриманні чіткого розкладу занять, налагодженні взаємодії учасників навчального процесу, організації самостійної роботи та оцінювання результатів навчальної діяльності. Шляхом порівняння можливостей традиційного аудиторного заняття та онлайн-уроку з'ясовано, що і традиційна, і дистанційна форми однаково ефективно дозволяють реалізувати концепцію компетентнісного підходу до мовної освіти. Характеризуючи головні ознаки цього підходу, автори показують можливості по-новому осмислити традиційний дидактичний інструментарій та вказують на низку переваг онлайн-навчання, виявлених у процесі викладання іноземної мови (німецької): підвищення мотивації навчальної діяльності за рахунок інтерактивності, активізація комунікативної взаємодії учасників навчального процесу, автономність та актуалізація вектору самоосвіти). Перспективним напрямом дослідження у теоретичній площині є методика формування цифрових компетентностей учасників освітнього процесу, а у практичному аспекті потребує розробки інструментарій інформаційно-комунікаційних технологій, орієнтований на потреби викладання іноземних мов, для реалізації якого важливу роль відіграють міждисциплінарні зв'язки.

Ключові слова: дидактичний інструментарій, дистанційне навчання, друга іноземна мова (німецька), компетентнісний підхід, навчальна онлайн-платформа.

Гребинник Л.В., Буленок С.Н., Коваленко Л.В. Формирование ключевых иноязычных компетентностей по немецкому языку в условиях дистанционного обучения в высшей школе. В статье освещается актуальный вопрос возможностей реализации компетентностного подхода в преподавании иностранных языков в условиях перехода к дистанционной форме обучения. Применяя эмпирические методы исследования (опрос участников учебного процесса, прямое наблюдение за реализацией дистанционного обучения в высшем учебном заведении, анализ отчётной документации преподавателей) и опираясь на собственный эмпирический опыт, авторы ищут оптимальные пути реализации компетентностного подхода в онлайн-плоскости. Предложенное авторами своё видение организации дистанционной работы по дисциплине «Второй иностранный язык (немецкий)» базируется на практическом опыте использования учебной онлайн-платформы Office365. Описан учебный инструментарий, предлагаемый данной платформой, который оптимально удовлетворяет потребности преподавания названной дисциплины по большинству показателей. Отмечена необходимость использования единой учебной среды, обусловленная потребностью в соблюдении чёткого расписания занятий, налаживании взаимодействия участников учебного процесса, организации самостоятельной работы и оценки результатов учебной деятельности. Путем сравнения возможностей традиционного аудиторного занятия и онлайн-урока выяснено, что и традиционная, и дистанционная формы одинаково эффективно позволяют реализовать концепцию компетентностного подхода к языковому образованию. Характеризуя главные признаки этого подхода, авторы показывают возможности по-новому осмыслить традиционный дидактический инструментарий и указывают на ряд преимуществ онлайн-обучения, выявленных в процессе преподавания иностранного языка (немецкого): повышение мотивации учебной деятельности за счёт интерактивности, активизация коммуникативного взаимодействия участников учебного процесса, автономность и актуализация вектора самообразования. Перспективным направлением исследования в теоретической плоскости является методика формирования цифровых компетентностей участников образовательного процесса, а в практическом аспекте требует разработки инструментарий информационно-коммуникационных технологий, ориентированный на потребности преподавания иностранных языков, для реализации которого важную роль играют междисциплинарные связи.

Ключевые слова: второй иностранный язык (немецкий), дидактический инструментарий, дистанционное обучение, компетентностный подход, учебная онлайн-платформа.

Liudmyla Grebinnyk, Svitlana Bulenok, Larysa Kovalenko. Formation of principal language competencies in the German language in the process of distance learning at higher educational establishments. This article presents the topical issue of possibilities to implement the competence approach into the process of teaching foreign languages while shifting to distant learning. Applying

empiric methods of investigation (interview of the participants of the teaching process; direct observation of implementation of distance learning at a higher educational establishment; analysis of lecturers' reports), and being guided by their own empiric experience, the authors are searching for the optimal methods to implement the competence approach in the online sphere. The authors' viewpoint on the organization of distance work on the subject "A Second Foreign Language (German)" is based on the practical experience of using the Office 365 online learning platform. They have described the teaching tools offered by the platform and found them optimally satisfying the needs of teaching the above-mentioned subject for most indicators. There is the necessity to employ a single teaching environment, which is determined by the need to observe a strict learning schedule, establish the interaction of the participants of the teaching process, and organize the independent work as well as the assessment of the learning activity. By comparing the possibilities of the traditional live lesson with those of the online class, it has been found out, that both forms of lessons allow implementing the concept of competence approach to linguistic education at the same efficiency level. While describing the main features of this approach, the authors have shown the possibilities to interpret traditional didactic tools in a new way and pointed out several advantages of online studies, brought out in the process of teaching a foreign language (German), i.e. an increase of motivation for learning activities due to the interactive mode; activation of communicative interaction of the learning process participants; autonomy and actualization of self-study. A promising direction of the research within the theoretical field is the methodology of forming digital competencies for the participants of the learning process and, in the practical aspect, it is necessary to develop a system of IT tools aimed at the needs of foreign language teaching, where the interdisciplinary connections are of great importance.

Key words: competence approach, didactic tools, distance learning, learning platform, online second foreign language (German).

Динамічні процеси впровадження сучасних інформаційних технологій торкнулися практично всіх сфер життя суспільства. Освітня галузь не стала винятком: зокрема у вищій школі останні кілька років усе частіше піднімалося питання про якомога активніше впровадження в навчальний процес інструментарію навчальних онлайн-платформ. Справжнім каталізатором переходу освітнього процесу в онлайн-площину стали події 2020 року. Дистанційна форма навчання, яка до цього сприймалася учасниками освітнього процесу як щось абстрактне, як далека перспектива, стала реальністю, кинувши нові виклики та окресливши коло нових проблем.

Постановка проблеми. У Законі України «Про освіту» (2017) [3] та Законі України «Про вищу освіту» (2014) [2] одним із шляхів

оновлення змісту освіти та інтеграції вітчизняної вищої освіти до світового освітнього простору є орієнтація на компетентнісний підхід, адже основною вимогою до сучасного фахівця є, насамперед, відповідний рівень його компетентності. Практична реалізація даного підходу в університетському контексті виявила низку обмежень і недоліків, особливо в аспекті оцінювання результатів діяльності. З переходом до дистанційної форми навчання постало питання можливості впровадження компетентнісного підходу в нових умовах.

Актуальність даної статті зумовлена пошуком оптимальних шляхів реалізації компетентнісного підходу у закладі вищої освіти в умовах дистанційного навчання. Автори ставлять за мету, проаналізувавши результати теоретичних розвідок вітчизняних та зарубіжних фахівців із вказаного напрямку, систематизувавши найголовніші теоретичні обґрунтування, запропонувати власне бачення організації дистанційної роботи у межах дисципліни «Друга іноземна мова (німецька)» у закладі вищої освіти. Для реалізації поставленої мети застосовуються емпіричні методи дослідження (опитування учасників навчального процесу, пряме спостереження за реалізацією дистанційного навчання в закладі вищої освіти, аналіз звітної документації викладачів).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як охарактеризувати компетентнісно орієнтоване навчання? Відповіді на це питання надзвичайно різні у професійному дискурсі. У роботах вітчизняних дослідників простежується критичне осмислення проблеми з позицій філософії освіти та базових понять педагогіки (І. Бех, Л. Буркова, О. Глузман, О. Гулай, О. Марущак, М. Прищак, Л. Хоружа); звертається увага на компетентнісний підхід у вищій школі та професійній освіті (С. Лісова, В. Луговий, В. Петрук, М. Степко). У західній, зокрема німецькій, дидактиці досліджуються можливості компетентнісно орієнтованого навчання порівняно з іншими підходами (змістовно-діяльнісним, особистісно орієнтованим, синергетичним, комунікативним та ін.), а також ефективність застосування компетентнісного підходу на практиці (E. Boldrini, E. Goltsev, S. Bredthauer, C. Grunert, E. Schäfer, J. Mordel, J. Mendzheritskaya, G. Ziener). При всьому розмаїтті поглядів на сутність компетентнісного підходу, у більшості визначень наголошується на перенесенні акцентів із рівня знань суб'єктів навчання на їх уміння застосовувати

в реальних ситуаціях набуті знання й навички для вирішення практичних проблем. Компетентнісний підхід визначає результативно-цільову спрямованість освітнього процесу, іншими словами, кінцевим результатом є достатньою мірою сформовані компетентності особистості.

Проблематика дистанційного навчання, надання освітніх послуг в умовах цифровізації та цифрова компетентність учасників освітнього процесу стали найбільш обговорюваними темами останніх років, про що свідчать напрями роботи багатьох конференцій та науково-методичних семінарів, проведених, зокрема, у Київському національному торговельно-економічному університеті (III Міжнародна науково-методична конференція «SMART-освіта: ресурси та перспективи» (07.12.2018), Міжвузівські науково-методичні семінари «Використання моделі змішаного навчання при викладанні іноземних мов» (21.03.2018) та «Дистанційне навчання в глобалізованому світі» 17.02.2021)).

Сучасний стан упровадження дистанційного навчання активно висвітлюється у фаховій періодиці. Заслугує на увагу стаття З. Рябової та Г. Єльнікової, у якій автори аналізують спроможність педагога до ефективної педагогічної діяльності в умовах дистанційного навчання та акцентують увагу на формуванні у суб'єктів освітнього процесу інформаційної культури, зокрема навичок володіння цифровими технологіями в професійній діяльності [4]. Актуальне та ґрунтовне дослідження викладено у статті О. Спіріна та К. Колос: виокремлено необхідні засоби для ефективної організації дистанційного навчання, визначено критерії добору платформ дистанційного навчання, здійснено їхній порівняльний аналіз, указано на наявні недоліки організації дистанційного навчання під час карантину [5].

Виклад основного матеріалу. При переході на дистанційну форму навчання кафедри іноземної філології та перекладу КНТЕУ і, зокрема, секції німецької мови довелося визначатися, в першу чергу, із комунікативним інструментарієм для проведення онлайнзанять. Одночасне використання всіх можливих і доступних інструментів має низку недоліків, на що також указують науковці: «...використання учнями такого розмаїття ІКТ ... ускладнює засвоєння нових знань і вмій учнями», «перевантажує їх, дезорганізовує», «розсіює сконцентрованість, знижує мотивацію до навчання», «підвищує рівень психічної

напруженості, що, зрозуміло, негативно впливає на результати навчання» [5: 48]. Необхідність використання єдиного навчального середовища пояснюється потребою у дотриманні чіткого розкладу занять, налагодженні взаємодії учасників навчального процесу, організації самостійної роботи та, найголовніше, оцінюванні результатів навчальної діяльності.

Навчальна платформа Moodle, яка донедавна використовувалася секцією німецької мови переважно як модель змішаного навчання, пропонує лише асинхронні інструменти, тому з дидактичних міркувань виникла потреба у застосуванні іншого ресурсу, в якому поряд зі звичайним текстовим чатом чи демонстрацією аудіо- та відео-файлів надається можливість синхронного використання складних конференц-інструментів зі спільним доступом. Порівнявши можливості різних навчальних платформ (GoogleClassRoom, Zoom та Office365), було прийнято рішення на користь ресурсу Office365, оскільки навчальний інструментарій, пропонуваній цією платформою, найкращим чином задовольняє потреби викладання дисципліни «Друга іноземна мова (німецька)» за більшістю критеріальних показників. Найсуттєвіші з них наведено у Таблиці 1.

Таблиця 1.

Можливості навчальної платформи Office365 для застосування у навчальному процесі для викладання дисципліни «Друга іноземна мова (німецька)» у вищій школі.

Критерій	Додаток/Застосунок
Організаційні аспекти	
1. Створення курсу	Teams/Команди
2. Приєднання учасників до курсу	Teams/Команди
3. Створення групи	Teams/Команди
4. Автоматичний пошук зареєстрованих учасників	Outlook, Teams
5. Додавання учасників групою та по одному	Teams/Команди
6. Відправлення текстових повідомлень і файлів групі	Teams/Чат, SharePoint
7. Відправлення особистих текстових повідомлень і файлів	Outlook, Teams/Чат
8. Збереження повідомлень, файлів, посилок, приміток	Teams, OneNote, Sways

9. Відправлення повідомлень на електронну пошту	Outlook
10. Календар	Teams/Календар, ToDo
11. Планування заходів	Planner
Навчальний інструментарій	
12. Відсутність обмеження дискового простору	OneDrive
13. Створення теки файлів	OneDrive
14. Прикріплення файлів	OneDrive, Forms, Teams
15. Створення URL (вебпосилання)	OneDrive, Forms, Delve
16. Створення тестових завдань	Forms
17. Проведення занять у режимі реального часу за допомогою системи відеоконференцій	Teams/Зустріч
18. Спільна робота над навчальним матеріалом	OneDrive, OneNote, Delve
19. Запис, трансляція та збереження відео	Stream
20. Віртуальна дошка	Teams, Whiteboard
Аналітико-оцінювальний аспект	
21. Відображення online присутності на занятті	Teams
22. Журнал оцінок	Teams/Оцінки/Завдання
23. Статистика діяльності учасників	Teams, Forms

Як бачимо з цього короткого огляду, навчальна онлайнплатформа Office365 пропонує вдосталь інструментів для ефективної організації занять з іноземної мови. Та чи можливо реалізувати концепцію компетентнісно орієнтованого підходу до мовної освіти в умовах дистанційного навчання? Охарактеризуємо коротко низку ознак компетентнісно орієнтованого навчання, яку дозволяє виділити аналіз фахової літератури, та спробуємо з'ясувати, наскільки ефективно той чи інший критерій реалізується на практиці, порівнявши можливості традиційного аудиторного заняття та онлайнуроку. Зауважимо, що наведена аргументація базується виключно на власному емпіричному досвіді авторів статті.

1. Студенти стикаються з автентичними проблемними ситуаціями. Процеси навчання починаються там, де людина

усвідомлює, що її попередніх знань не достатньо, щоб належним чином пояснити певну ситуацію чи розв'язати пов'язану з цим задачу. Для цього ситуація повинна відповідати принаймні двом основним умовам: з одного боку, вона має містити проблему. Вона не повинна бути такою, щоб людина не бачила можливості вирішення проблеми навіть за умови отримання певних знань (надмірна вимога), а також вона не має бути такою, щоб людина відчувала, що вона вже зрозуміла проблему і рішення є також зрозумілим (недостатня вимога). З іншого боку, ситуація повинна бути настільки привабливою, щоб людина хотіла цим займатися, наприклад тому, що може задовольнити якусь особисту потребу, або тому, що вона пов'язана з певними перспективами чи новими можливостями. Для задоволення даного критерію пропонуються ситуації, з якими студенти вже стикалися раніше, але за відсутності певних знань не мали можливості їх вирішити. За такої умови готується основа для стійкого формування компетентностей [7: 11].

Для створення автентичної проблемної ситуації викладач підбирає практично однаковий змістовий матеріал в обох випадках: і для аудиторного заняття, і для онлайн-уроку. Проте інструментарій, який пропонує навчальна онлайн-платформа Office365, дає, на наш погляд, більше можливостей для втілення критерію автентичності проблемної ситуації. Так, у додатку Teams, призначеному для проведення відео-конференцій, викладач має змогу продемонструвати на екрані коротке відео чи презентацію або поділитися посиланням на німецькомовний ресурс, що й створює, фактично, іншомовне оточення. Традиційне аудиторне заняття поступається у цьому аспекті онлайн-заняттям, оскільки, як знаємо з практики, не завжди є технічні можливості для реалізації вказаних видів роботи.

2. *Знання та вміння студентів завжди перевіряються конкретною діяльністю.* Традиційно викладачі опрацьовують з різними групами певний навчальний зміст відповідно до програми. За роки роботи з певним матеріалом виробляється відповідний темп: навчальний матеріал зазвичай розподіляється якомога рівномірніше протягом навчального року. Для сильніших студентів іноді пропонуються додаткові види роботи, а слабших зазвичай «підтягують». Компетентнісно орієнтоване навчання вимагає зміни підходу: треба акцентувати увагу не на матеріалі,

який має бути опрацьований за планом, а на тому, що студенти в кінцевому підсумку повинні вміти робити і наскільки якісно. І ця здатність повинна проявлятися в конкретних діях. Очевидно, що суттю заняття, яке має на меті забезпечити здатність студентів застосовувати свої вміння, також повинна бути саме діяльність. Сам навчальний процес має надавати достатньо можливостей навчитися дії, пов'язаній із відповідною компетентністю, і постійно її практикувати [6].

У вказаному аспекті можемо зауважити, що специфіка дисципліни «Іноземна мова» полягає в постійній мовленнєвій діяльності студентів на практичних заняттях із варіацією форм їхньої навчальної взаємодії. Тому реалізація даного критерію загалом однаковою мірою можлива як на традиційному аудиторному, так і на онлайн-занятті. Власний емпіричний досвід авторів показує суттєві відмінності при організації певних видів роботи над окремими темами на онлайн-занятті та на традиційному аудиторному занятті. Так, наприклад, у роботі над формуванням граматичної компетенції з тем «Trennbare Verben» або «Wortfolge im Nebensatz» добре зарекомендували себе навчальні картки, що уможлиблюють ручну маніпуляцію і дозволяють візуалізувати порядок слів у німецькому реченні. Так само ефективно проходить робота з картками типу «доміно», які мають широкий спектр застосування і особливо корисні для формування словникового запасу. Названі види роботи можливо реалізувати на традиційному аудиторному занятті. Інструментарій онлайнплатформ обмежений: студенти не мають можливості предметної маніпуляції, а альтернативні види роботи показали себе як менш ефективні.

3. Компетентності формуються шляхом кооперації. З точки зору освітніх стандартів, всі студенти мають набути певних компетенцій. Будь-який тип навчання повинен бути спрямований на те, щоб усі студенти долучалися до роботи над проблемною ситуацією та вчилися її вирішувати. Когнітивній активності може сприяти, наприклад, добре структурована, чітка інструкція, поєднана з елементами спроб та відкриттів. Соціальна активність студентів на занятті стимулюється за допомогою кооперативних методичних прийомів: вони бачать, як це роблять інші, або у випадку будь-яких неправильних міркувань вони

перепиγують, перевіряють і виправляють одне одного, дають і отримують зворотний зв'язок тощо [6; 9].

Кооперація є невід'ємною частиною будь-якої навчальної діяльності у вищій школі, включаючи і заняття з іноземної мови. Студенти повинні накопичувати досвід роботи в команді, адже більшість проєктів, із якими вони будуть стикатися у подальшій професійній діяльності, передбачає їх колективну підготовку. Дистанційна форма навчання, на нашу думку, може лише частково задовольнити даний критерій. Наприклад, для колективної роботи над презентацією чи текстом пропонується інструментарій у додатку OneDrive, де кожен член команди, маючи доступ до документу, виконує свою частину роботи. Перевагами такої форми роботи є можливість її виконання у зручний час. Проте, на нашу думку, відсутність живого спілкування, спонтанного, швидкого обміну інформацією між членами команди не дозволяє ефективно реалізувати критерій кооперації. Адже багато цікавих та плідних ідей виникають під час дискусій: одні розширюють свій кругозір, інші вчаться наполягати на своїй точці зору, всі разом ефективно планують роботу. У цьому аспекті дистанційне навчання поступається традиційним аудиторним заняттям.

4. *Прозорість очікуваних показників.* Навчальний процес є правильно організованим тоді, коли студенти знають, чого вони повинні досягти, помічають прогрес і бачать можливий подальший розвиток. Для цього компетентності повинні бути описані за рівнями. Прикладом такого опису може служити таблиця компетентностей [8]. У межах такої таблиці відповідні рівні кваліфікації описані як континуум, що піднімається від початківця до рівня експерта та розмежовуються за видами мовленнєвої діяльності. Таблиці компетентностей служать викладачам та студентам орієнтиром для планування та оцінки навчання.

Проектуючи цей критерій на окремо взяте заняття з німецької мови як другої іноземної, бачимо, що в частині формулювання вмінь, які мають опанувати студенти в межах певного змістового модулю, як традиційне аудиторне заняття, так і онлайн-заняття однаково добре задовольняють цей критерій. У традиційних підручниках із німецької мови всі вимоги чітко сформульовані на початку та в кінці кожної теми; онлайн-комунікація також дозволяє викладачеві оперативно інформувати студентів про вміння, які будуть сформовані на кожному окремому онлайн-

занятті шляхом використання інструментарію у додатку Teams. Так, наприклад, в «Календарі» можливість планування кожного заняття передбачена таким чином, що кожен учасник освітнього процесу автоматично отримує повідомлення на корпоративну пошту та нагадування в календар. Система надсилає сигнал-нагадування за 30 хв. перед початком зустрічі і повторює його що 5 хв. аж до початку події. Дистанційна форма пропонує ще більш широкі можливості у вказаному аспекті. Наприклад, студенти протягом навчально-тренувального етапу мають можливість попрацювати з прикладами модульного контрольного завдання і ознайомитися зі змістовими та технологічними особливостями інтерактивного контролю, зрозуміти принципи оцінювання. Інтерактивні додатки типу Forms дають змогу викладачеві максимально забезпечити візуалізацію очікувань щодо рівня знань студентів.

5. *Внутрішня диференціація та індивідуалізація.* У більшості програм із німецької мови як другої іноземної для вищої школи описані компетентності орієнтовані на студентів із найнижчим рівнем компетентності. Проте з практичного досвіду відомо, що деякі студенти часто вже володіють низкою компетентностей, які в інших ще мають бути сформовані. Крім того, відносно швидко виявляється, що студентам потрібен різний проміжок часу для формування компетентностей, та й засвоєння досягнутого також відбувається по-різному. Якщо ми визнаємо, що компетентності створюються на основі проблемних ситуацій, то і ці ситуації, і процес формування компетентностей повинні бути адаптовані до індивідуальних навчальних та поведінкових можливостей учнів. Індивідуалізація – ще один важливий критерій компетентісно орієнтованого навчання. Це означає, що студентам із різним рівнем успішності пропонуються завдання на різних рівнях компетентності. Відповідно, на одному занятті студенти працюють з по-різному складними завданнями і проблемами [6; 7; 11].

Дистанційне навчання передбачає максимальну автономізацію студента під час вивчення курсу, у той час як аудиторна форма вивчення іноземної мови пропонує переважно перманентні можливості отримання індивідуального консультативного супроводу викладача. І хоча в аспекті індивідуалізації бачимо очевидні переваги дистанційної форми, слід згадати і про певні недоліки, на які ми вказували у наших попередніх публікаціях:

«...така функція має і низку недоліків, особливо стосовно затрат часу: перевірка письмових робіт, надісланих студентами, відповіді на питання кожного з них в процесі виконання завдань та адміністрування навчальної платформи не залишають часу власне на роботу над матеріалом дисципліни. Тому рекомендується встановити чіткі часові рамки онлайн-консультацій, а на певні питання не відповідати окремо кожному студенту по E-Mail, а викласти їх стисло у вигляді FAQ-форуму. Така діяльність передбачає постійне підвищення медіа-компетентності викладача» [1: 28].

6. *Прямий зворотний зв'язок через видимі результати діяльності.* Так звана вихідна орієнтація дуже часто згадується в дискусіях як особливий критерій компетентнісно орієнтованого навчання. Її суть полягає в тому, щоб зосередити увагу не на абстрактному змісті та накопиченні знань, а на тому, що учні можуть продемонструвати з точки зору конкретних умінь. Важливо, щоб компетентнісно орієнтоване навчання на кожному етапі створювало ситуації, в яких сформовані компетентності будуть застосовуватися і, таким чином, будуть помітними. Переслідуються дві цілі: з одного боку, такі ситуації дають студенту можливості потренуватися, використовуючи власні навички, і отримати таким чином відгук про власне навчання. З іншого боку, викладачам стає зрозуміло, якою мірою ті чи інші компетентності вже сформовані (стан розвитку компетентності) [11].

У названому аспекті вбачаємо значні переваги онлайннавчання перед традиційним аудиторним заняттям. Принцип роботи додатку Teams (вкладка «Оцінки») передбачено таким чином, що після виставлення викладачем балів, студент бачить результат у себе на пошті та в сформованому чек-листі. Кожен студент автоматично бачить свій бал як за окремо виконане завдання, так і накопичення балів у системі, тому самостійно має можливість підрахувати свій бал за модуль. З іншого боку, неотримання швидкого зворотного зв'язку призводить до протиріч у трактуванні вказівок та дезорганізації студентів, особливо це стосується організаційної сторони та технічних питань.

7. *Формування компетентностей у довгостроковій перспективі, пізнання через рефлексію.* Розвиток компетентності має середньо- та довгостроковий часовий горизонт, який, як

правило, виходить за межі однієї навчальної одиниці, навіть за межі рівня курсу. Це забезпечує основу для постійного планування. Вже при плануванні конкретних навчальних одиниць є очевидним той факт, що навчання слід розуміти як кумулятивний процес, коли компетентності, які вже були сформовані, повинні розвиватися далі до вищого рівня. Тут також важливо спроектувати безперервний, конструктивний процес, який є добре структурованим і цілісним. У межах такої структури етапи аналізу різних проблем, структурування інформації, опрацювання різних процедур і методів, відпрацювання, повторення й застосування вивченого в різних контекстах чергуються систематично та на дедалі більш складному рівні. Тільки тоді, коли студентам пропонуються численні подібні можливості навчання у змінному контексті, з різним ступенем складності та зміною фокусів, вони розвивають навички, які можна гнучко використовувати. Чи вдасться і в якій якості здійснюватиметься розвиток компетентностей, залежить від змісту поставлених завдань та якості підтримки при їх виконанні. Для того, щоб студенти прогресували на своєму шляху довгострокового, кумулятивного набуття навичок, навчання має бути структуровано як конструктивний, поетапний саморегульований та рефлексивний процес і мати ефективний дидактичний супровід. Студенти не лише краще пізнають власні дії, вони також розуміють, чому і як спрацювало певне завдання. За допомогою рефлексії можна зробити кожен етап діяльності зрозумілішим, чітко пояснивши умови, за яких можна використовувати певні дії. Виникають метакогнітивні знання. Рефлексія повинна бути невід'ємною частиною компетентісно орієнтованого навчання, оскільки вона надзвичайно актуальна для навчання поза інституційним контекстом – наприклад, коли йдеться про можливість діяти в нових, невідомих ситуаціях. Певною мірою рефлексія є запорукою подальшого самонавчання а, отже, і саморегуляції, і тому повинна стосуватися самоконтролю, стратегій навчання та прийняття на себе особистої відповідальності за навчання [6; 7; 9; 11].

У названому аспекті варто звернути увагу на новий дидактичний тренд: метод портфоліо. На наш погляд, він є невід'ємним складником ефективного формування рефлексивної культури майбутнього фахівця. У найбільш узагальненому розумінні, мовне портфоліо – це робоча папка з дисципліни, у якій

документується набутий досвід і навчальні досягнення студентів. Згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, пропонується три обов'язкові складники мовного портфоліо: мовний паспорт, мовна біографія, досье [10]. Як показує досвід авторів статті, студенти при формуванні портфоліо відмовляються від паперового варіанту, надаючи перевагу електронному портфоліо. Такий формат уможливорює легке й продуктивне віртуальне спілкування. Дистанційне навчання з використанням платформи Office365 розширило можливості технології портфоліо: у додатку Sway пропонується доступ до численних шаблонів портфоліо, включаючи презентації, проекти, фото. Також додаток SharePoint можна використовувати для створення власної веб-сторінки. Оскільки будь-яка онлайн-активність студента автоматично фіксується його акаунтом, систематизація результатів протягом семестру не потребує особливих зусиль. Проте переваги технологій портфоліо очевидні: студенти мають змогу самостійно відстежувати прогрес власної мовної освіти, а отже об'єктивно оцінювати свої можливості, шукати шляхи подолання труднощів та досягнення вищих результатів, вони усвідомлюють відповідальність за свою навчальну діяльність. Для викладача портфоліо студента стає доповненням традиційних контрольних оцінних інструментів, а фактично є сучаснішою та ефективнішою формою оцінювання.

Висновки та перспективи дослідження. Пошук оптимальних рішень під час реалізації компетентнісного підходу в умовах дистанційного навчання призвів до усвідомлення необхідності використання єдиного навчального онлайн-середовища, зокрема в межах дисципліни «Друга іноземна мова (німецька)» у закладі вищої освіти. Найкращим чином задовольняє потреби викладання вказаної дисципліни онлайн-ресурс Office365, у чому переконує власний емпіричний досвід авторів. Порівнявши можливості традиційного аудиторного заняття та онлайн-уроку з'ясуємо, що обидві форми навчання дозволяють ефективно реалізувати концепцію компетентнісно орієнтованого підходу до мовної освіти. Перенесення навчального процесу в онлайн-площину дозволило по-новому осмислити традиційний дидактичний інструментарій, а його практичне застосування виявило низку переваг: інтерактивність, що сприяє підвищенню мотивації навчальної діяльності, активізація комунікативної взаємодії

учасників навчального процесу, автономність та актуалізація вектору самоосвіти.

Дослідження потребує методика формування цифрових компетентностей учасників освітнього процесу, доцільними також вважаємо і суто технологічні розробки, а саме розширення інструментарію інформаційно-комунікаційних технологій, орієнтованого на потреби викладання іноземних мов. Реалізація останнього можлива лише за взаємодії на міждисциплінарному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гребінник Л.В. Інструментарій та вимоги до студента й викладача при застосуванні змішаного навчання іноземним мовам. *Використання моделі змішаного навчання при викладанні іноземних мов*: тези доповідей міжвузівського науково-методичного семінару (Київ, 21.03.2018). Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2018. С. 26–29.
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (дата звернення: 20.01.2021).
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення: 20.01.2021).
4. Рябова З.В., Єльнікова Г.В. Професійне зростання педагогів в умовах цифрової освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Вип. 80 (6). С. 369–385. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.4202> (дата звернення: 20.01.2021).
5. Спірін О.М., Колос К.Р. Технологія організації масового дистанційного навчання учнів в умовах карантину на базі платформи Moodle. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Вип. 79 (5), С. 29–58. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v79i5.4090> (дата звернення: 20.01.2021). DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v79i5.4090>.
6. Boldrini E. Zentrale Bedeutung und Potenzial des Kompetenzkonzepts im Bildungsbereich. *EP – Education permanente. Schweizerische Zeitschrift für Weiterbildung – Revue suisse pour la formation continue – Rivista per la formazione continua*. 2010.
7. Goltsev E., Bredthauer S. Ein Schlüssel zur Förderung mehrsprachiger Kompetenzen im Schulunterricht: Selbsterfahrung in der Lehrkräfteprofessionalisierung. *Die hochschullehre*. Jahrgang 6. 2020. P. 17–34. URL: www.hochschullehre.org (дата звернення: 20.01.2021). DOI: <https://doi.org/10.3278/HSL2002W>.

8. Niveaustufen des Europäischen Referenzrahmens. URL: https://www.hueber.de/deutsch-als-fremdsprache/lernen/pg_niveaustufen_lmzg (дата звернення: 20.01.2021).
9. Schäfer E., Mordel J., Mendzheritskaya J. Zwischen den Sprachen. Ein Konzept zur Förderung der fremdsprachlichen Kompetenz von Lehramtsstudierenden im fachdidaktischen Seminar Französisch. *Die hochschullehre*. Jahrgang 4. 2018. URL: www.hochschullehre.org (дата звернення: 20.01.2021). DOI: <https://doi.org/10.3278/HSL1827W>.
10. SIG Arbeitsgruppe 3.1. Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen (GER) und Europäisches Sprachenportfolio (ESP). 2017. URL: https://www.idt-2017.ch/images/03_fachprogramm/02_sig/SIG_3-1-Bericht_GER_und_ESP_20170403-IDT2017.pdf (дата звернення: 20.01.2021).
11. Ziener G. Bildungsstandards in der Praxis. Kompetenzorientiert unterrichten. Berlin: Kallmeyer. 2009.

REFERENCES

1. Grebinnyk, L.V. (2018). Instrumentarii ta vymohy do studenta u vykladacha pry zastosuvanni zmishanoho navchannia inozemnym movam. [Tools and requirements for students and teachers in the application of blended learning in foreign languages]. *Vykorystannia modeli zmishanoho navchannia pry vykladanni inozemnykh mov: tezy dopovidei mizhvuzivskoho naukovo-metodychnoho seminaru [The use of the model of blended learning in teaching foreign languages: abstracts of interuniversity scientific and methodological seminar (Kyiv, 21.03.2018)]*. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics, pp. 26-29 [in Ukrainian].
2. *Zakon Ukrainy Pro vyschu osvitu from 01.07.2014 no 1556-VII [On higher education: Law of Ukraine by order 1556-VII dated July 01, 2014]*. (2017). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. [Accessed 20 January 2021] [in Ukrainian].
3. *Zakon Ukrainy Pro osvitu from 05.09.2017 no 2145-VIII [On education: Law of Ukraine by order № 2145-VIII dated September 05, 2017]*. (2017). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. [Accessed 20 January 2021] [in Ukrainian].
4. Ryabova, Z.V. and Yelnykova, H.V. (2020). Profesiine zrostannia pedahohiv v umovakh tsyfrovoi osvity [Professional growth of teachers in the conditions of digital education]. *Informacijni tehnologii i zasoby navhannya [Information technologies and learning tools]*. 80 (6), pp 369–385. Available at: <https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.4202> [Accessed 20 January 2021] [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.4202>.

5. Spirin, O.M. and Kolos, K.R. (2020). Tekhnolohiia orhanizatsii masovoho dystantsiinoho navchannia uchniv v umovakh karantynu na bazi platformy Moodle [Technology for organization of distance learning for students in quarantine on the basis of the Moodle platform]. *Informacijni tehnologii i zasoby navghamnya [Information technologies and learning tools]*. 79 (5), pp. 29–58. Available at: <https://doi.org/10.33407/itlt.v79i5.4090> [Accessed 20 January 2021] [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v79i5.4090>.
6. Boldrini E. (2010). Zentrale Bedeutung und Potenzial des Kompetenzkonzepts im Bildungsbereich [Central importance and potential of the competence concept in the education sector]. *EP – EDUCATION PERMANENTE. Schweizerische Zeitschrift für Weiterbildung [Swiss journal for continuing education]* [in German].
7. Goltsev, E. and Bredthauer, S. (2020). Ein Schlüssel zur Förderung mehrsprachiger Kompetenzen im Schulunterricht: Selbsterfahrung in der Lehrkräfteprofessionalisierung [The key to promoting multilingual skills in school lessons: self-awareness in teacher professionalization]. *Die hochschullehre [The university teaching]*. 6/2020, pp. 17–34. Available at: www.hochschullehre.org. [Accessed 20 January 2021] [in German]. DOI: <https://doi.org/10.3278/HSL2002W>.
8. *Niveaustufen des Europäischen Referenzrahmens [Levels of the Common European Framework of Reference]*. Available at: https://www.hueber.de/deutsch-als-fremdsprache/lemen/pg_niveaustufen_lmzg [Accessed 20 January 2021] [in German].
9. Schäfer, E., Mordel, J. and Mendzheritskaya, J. (2018). Zwischen den Sprachen. Ein Konzept zur Förderung der fremdsprachlichen Kompetenz von Lehramtsstudierenden im fachdidaktischen Seminar Französisch [Between languages. A program for improving the foreign language competence of student teachers in the didactic seminar on the French language]. *Die hochschullehre [The university teaching]*. 4/2018. Available at: www.hochschullehre.org. [Accessed 26 January 2021] [in German]. DOI: <https://doi.org/10.3278/HSL1827W>.
10. *SIG Arbeitsgruppe 3.1. (2017). Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen (GER) und Europäisches Sprachenportfolio (ESP) [Common European Framework of Reference for Languages (GER) and European Language Portfolio (ELP)]*. Available at: https://www.idt-2017.ch/images/03_fachprogramm/02_sig/SIG_3-1-Bericht_GER_und_ESP_20170403-IDT2017.pdf [Accessed 20 January 2021] [in German].
11. Ziener, G. (2009). *Bildungsstandards in der Praxis. Kompetenzorientiert unterrichten [Educational standards in practice. Teaching based on competence]*. Berlin: Kallmeyer [in German].

Гребінник Людмила Василівна, канд. філол. наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу Київського національного торговельно-економічного університету (02156, Київ, вул. Кіото, 19); e-mail: lgrebinnyk@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-4531-5789>.

Гребинник Людмила Васильевна, канд. филол. наук, доцент кафедры иностранной филологии и перевода Киевского национального торгово-экономического университета (02156, Киев, ул. Киото, 19); e-mail: lgrebinnyk@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-4531-5789>.

Liudmyla Grebinnyk, PhD in Philology, Associate Professor, the Foreign Philology and Translation Department, Kyiv National University of Trade and Economics (02156, Kyiv, 19 Kyoto str.); e-mail: lgrebinnyk@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-4531-5789>.

Буленок Світлана Миколаївна, старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу Київського національного торговельно-економічного університету (02156, Київ, вул. Кіото, 19); e-mail: bsnknteu@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-3621-6156>.

Буленок Светлана Николаевна, старший преподаватель кафедры иностранной филологии и перевода Киевского национального торгово-экономического университета (02156, Киев, ул. Киото, 19); e-mail: bsnknteu@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-3621-6156>.

Svitlana Bulenok, Assistant Professor, the Foreign Philology and Translation Department, Kyiv National University of Trade and Economics (02156, Kyiv, 19 Kyoto str.); e-mail: bsnknteu@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-3621-6156>.

Коваленко Лариса Василівна, старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу Київського національного торговельно-економічного університету (02156, Київ, вул. Кіото, 19); e-mail: lorchenkovalenko@gmail.com; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2538-2044>.

Коваленко Лариса Васильевна, старший преподаватель кафедры иностранной филологии и перевода Киевского национального торгово-экономического университета (02156, Киев, ул. Киото, 19); e-mail: lorchenkovalenko@gmail.com; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2538-2044>.

Larysa Kovalenko, Assistant Professor, the Foreign Philology and Translation Department, Kyiv National University of Trade and Economics (02156, Kyiv, 19 Kyoto str.); e-mail: lorchenkovalenko@gmail.com; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2538-2044>.